

**T.C.
GENELKURMAY BAŞKANLIĞI
HARP AKADEMİLERİ KOMUTANLIĐI
STRATEJİK ARAŐTIRMALAR ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĐÜ
YENİLEVENT/İSTANBUL**

**BALKAN SAVAŞLARI PANELİ
(03-04 MAYIS 2011)**

Harp Akademileri Basımevi
Yenilevent – İstanbul
2012

BALKAN SAVAŞI ÖNCESİ HAZIRLANAN SEFERBERLİK PLANLARI MESELESİ

Prof. Dr. Metin AYIŞIĞI*

Ahmet İzzet Paşa'nın Genel Kurmay Başkanlığı sırasında hazırlamış olduğu projelerden en önemlisi, belki de üzerinde en fazla konuşulmuş, Balkanlarda çıkması muhtemel harplerle ilgili olarak hazırladığı seferberlik planlarıdır. Balkan hükümetlerinin her biri ile ayrı ayrı veya birkaçıyla toplu olarak savaşa girilmesi ihtimallerine göre beş ayrı savaş plânı ve bunlara göre yığınak cetvelleri hazırlanmıştır¹.

Kendisinin "Balkanlar'da çıkması muhtemel harplere dair" başlığı ile adlandırdığı bu 12 projeden ilk beşini bizzat hazırlamıştır. Bunlar içerisinde, Balkan Harbi'nde tatbika en uygun olanı, 5 numaralı sefer plânı olduğu halde, bu plân ordulara tebliğ edilmemiş ve seferberliğin başında, şark ordusuna 1 nolu, garp ordusuna da 4 nolu plân verilmiştir². Bu plânlardan 1 nolu sefer plânı Bulgaristan'a karşı, 2 nolu sefer plânı Bulgaristan ve Yunanistan'a karşı, 3 nolu sefer plânı Yunanistan'a karşı, 4 nolu sefer plânı üç Balkan Devleti'ne (Bulgaristan, Sırbistan ve Karadağ'a) karşı, 5 nolu sefer plânı dört Balkan Devleti'ne (Bulgaristan, Sırbistan, Yunanistan ve Karadağ'a) karşı muharip olduğumuza göre tertip edilmiştir. Romanya'nın ne tek basma, ne de diğer bir Balkan devletiyle birleşerek bize karşı harbe girişmesi için bir sebep olduğundan, bu devlete karşı, bir askerî harekât düşünülmemiştir³.

Ahmet İzzet Paşa, Erkân-ı Harbiye-i Umumîye Riyaseti'ne geldiği zaman, kendisinden öncekilerden bu konuda hiç bir şey devralmamıştır. Mahmut Şevket Paşa daha üçüncü ordu kumandanı iken, bu ordunun Bulgarlar'a karşı yığınağı meselesinde aralarında anlaşmazlık meydana gelmiş olduğundan Goltz Paşa, İstanbul'a geldiğinde, İzzet Paşa'nın, 2 ve 3 nolu sefer planları kendisine gösterilmiş, o da değişiklik yapmaksızın takdir ederek onaylamıştır. Yalnız, Goltz Paşa Bulgarlar'ın büyük kuvvetlerle Makedonya'ya

¹ Ahmet İzzet Paşa, Feryadım, I, Nehir Yay., İstanbul 1992, 48

² Genel Kurmay ATASE Arşivi, A-1/15, kls. 122, D. 1/29, F. 1, 2/1-11, 22, 23, 2/4-10.

³ ATASE Arşivi, aynı belge; Ahmet İzzet Paşa, "Harb-i Umumî'nin Vuku' ve Ziya'nda Mesuller ve Mesuliyetler", Akşam, 23 Mayıs 1928, Sy. 3455

taarruz etmeleri ihtimalini daha kuvvetli bulmuşsa da, bunun tertibata bir etkisi olmadığından, Paşa'nın Şark ve Garp ordularının yığılması hakkındaki düşüncelerini tasvip etmiştir,

İzzet Paşa, Yemen'e hareketinden önce, küçük Balkan devletleri ittifakına karşı düzenlediği 3 ve 5 numaralı sefer plânları, o zaman ikinci ve üçüncü ordu kumandanlıklarında bulunan Abdullah ve Hadi Paşalar ile kurmay başkanları İstanbul'a çağrılarak kendilerine gösterilmiş, böylece fikir birliği sağlanmıştır. Ahmet İzzet Paşa hatıratında, bir incelemeye dahi gerek görülmeden harp sırasında hükümsüz sayılan bu plânların, geniş bir tafsîlâtını vermektedir. Biz burada, Türk Harp Tarihi'nde cidden büyük bir öneme haiz bu harp plânlarından Türk Ordusu için Balkan Harbi'ne hazırlanmak üzere emredilen 1, 4 ve bilhassa Balkan Harbi'ndeki duruma en uygun olan 5 numaralı sefer plânları üzerinde duracağız⁴.

1) 1 Numaralı Harekât Plânı

Lâyihada Bulgarların bizimle yalnız başlarına savaşa girişmeleri hâlinde hazırlanan bu planda 1. ve 2. ordularla 4. Ordudan çağrılacak kuvvetlerin Trakya'ya ve 3. ve 5. ordular kuvvetlerinin Makedonya'ya tahsisine karar verilmekte ve düşmanın büyük kısmına karşı savunulurken diğer cephede taarruz olunması lüzumu belirtilmekteydi⁵.

Yalnız Bulgarlar'la harp halinde uygulanmak üzere hazırlanan bu planda, Bulgarlar'ın Osmanlı Devleti ile harbe girdikleri takdirde bütün kuvvetlerini batı ve doğuya, yani 2/3 kuvvetlerini Trakya'ya ve 1/3 kuvvetlerini de Makedonya'ya ayıracakları farz edilmiş fakat seri bir hareketle İstanbul'u tehdit etmek üzere büyük kısmını Trakya'ya toplama ihtimâli göz önüne alınmıştır. Plana göre, Bulgar taarruzunun bütünüyle Meriç hattından batı ile doğu ve Tunca doğu havzasından kuzey-güney doğrultusunda ilerleyeceği, fakat büyük kuvvetleriyle Istranca silsilesiyle Tunca - Aşağı Meriç hattı arasından kuzey-güney istikametinde yürüyerek ondan sonra İstanbul'a doğru doğu-güney istikametine yöneleceği farz edilmiştir. Buna karşı tedbir olarak :

⁴ Bu planlar hakkında geniş bilgi için bakınız : Metin Ayıışı, *Mareşal Ahmet İzzet Paşa (Askerî ve Siyasî Hayatı)*, T.T.K. Yay., Ankara 1997, s. 26-33

⁵ Ahmet İzzet Paşa, *aynı eser*, 120

Trakya cephesinden düşmanın saldırması durumunda, karşı tedbir olmak üzere üç nehrin ve birçok yollarla demiryolunun kesişme noktası olan Edirne'nin uzun bir kuşatmaya mukavemet edebilecek bir şekilde kalıcı olarak, kuzeyden gelecek büyük bir ordunun Tunca -Meriç çizgisiyle Istranca arasından geçebileceği istikametlerin en doğusundakilerin birleşme noktaları olan Kırkkilise'nin de Edirne'nin tahkimatının tamamlanmasından sonra, yine kalıcı hâle getiriliyordu. Ayrıca ordunun sağ yanına dayanak noktası olabilmek için düşmanın sahra tahrip araçlarına bir hafta-on gün kadar karşı koyabilecek şekilde tahkimi ve Dimetoka'nın Kuzey - Batısında Orlu köyü civarında Meriç'ten başlayarak Dimetoka'nın batısında Kızıldeli suyuna bitişen bir mevziin ve Uzunköprü civarında Meriç'in teşkil ettiği dirseğin batısında bulunan sırtların seferberlikle beraber civar halk ve istihkâm taburları vasıtasıyla inşaatına teşebbüs olunuyordu⁶.

1) Üç nehrin ve birçok yol ile trenlerin birleşme yeri olan Edirne'nin uzun bir muhasaraya dayanacak şekilde ve kuzeyden gelecek bir ordunun Tunca-Aşağı Meriç hattı ile Istranca silsilesi arasından geçebileceği yolların en doğrusu olan yerlerin tahkimi,

2) Kırklareli-Edirne tahkimatından sonra, eski tahkimatın takviyesi ve harp esnasında ordunun sağ yanına bir dayanak noktası olabilmesi için topçu ateşine en az 10 gün kadar direnecek şekilde tahkimi,

3) Dimetoka'nın batısındaki Orlu köyü civarında Meriç'ten başlayarak Kızıldeli suyuna ve oradan yine Meriç'te sona eden bir mevziin seferberlikle beraber tahkimi için önceden hazırlık yapılmasının tavsiye edilmesi,

4) Seferberlikte Edirne-Kırklareli ve Dimetoka'ya yeteri kadar takviye olunacak kuvvet ayırdıktan sonra, asıl ordunun bu üçgen içinde Havza-Hasköy havalisinde toplanması düşünülmüştür. Bundan başka Bulgarlarla meskûn olan Istranca dolayının güveni ve yığmağın Örtülmesi için, o havaliye sevk olunacak keşif kollarına istinad olmak üzere Vize-Pınarhisar hattına bir tümenin ilk seferber olacak kıtalardan gönderilmesi tavsiye olunmaktadır.

⁶ Ahmet İzzet Paşa, 120-121

Yunanistan'ın harbe girmesi durumunda, Kırcaali kuvveti, arkasını denize veremeyeceğinden, Ahmet İzzet Paşa tarafından tertip olunan 5. projede, buraya asker ayrılmamıştır. Kırcaali müfrezesi yolunda hareket etse, 1877/78 Harbi'nde görüldüğü üzere, düşmanın bu kolu uzun müddet orada tutulabilirdi. Fakat alaydan yetişmiş olan Yaver Paşa, böyle nâzik ve mühim görevi lâıkiyle yerine getiremezdi⁷.

Düşman büyük kısmı ile Arda'nun güneyinden Meriç hattına taarruz ederse, ilk iş olarak, cephede savunma ve duruma göre, Edirne-Dimetoka köprübaşından karşı taarruza geçilebilirdi. Şayet düşman Dimetoka'nın güneyinden dolaşarak Meriç'i geçmeye teşebbüs ederse, ya Edirne-Dimetoka'dan çekilme hatlarına veyahut Meriç'i geçerken Dimetoka'nın doğusundan yanlarına taarruz olunabilirdi. Esasen gerilerde toplanma fikri, önce Ahmet İzzet Paşa tarafından ileri sürülmüş olduğu halde, Balkan Harbi'ndeki elîm olaylardan müteessir olan bazı kişiler, bu fikre o kadar sahip çıkmışlardır ki, yalnız Bulgarlar'la harp ihtimâlinde dahi, orduyu Çorlu'ya kadar geri almayı tavsiye etmediğinden dolayı paşayı suçlamışlardır. Fakat ondan önce, plânları hazırlamak sorumluluğunu taşıyanlardan, bu konuda, ne sözlü ve ne de yazılı bir teklif almıştır. Onun Erkân-ı Harbiye-i Umumîye Reisliği'ne tayini esnasında hâkim olan fikirler, Bulgarlar'ın Trakya ve Makedonya'dan taarruz etseler bile büyük kısımlarıyla Meriç vadisini takip ve Edirne'nin güneyinden nehri geçmeye teşebbüs edecekleri yolunda idi. Karşı tedbirler hakkında ise, hiç bir fikir yoktu.

Harpte araziye terk etmek, meskûn halkı sefaletе düşüreceğinden, böyle bir fedakârlık ancak büyük bir yenilginin önüne geçmek için alınabilirdi. Halbuki İzzet Paşa, yalnız Bulgarlar ile karşı karşıya kalındığı takdirde, o da, Havza civarındaki yığınağa pek büyük bir tehlike görmediği için böyle bir çekilmeyi kabul etmiştir. O düşmanın bazı hatalarından da faydalanarak, mümkün mertebe vatan toprağının işgal edilmesini önlemek istemiştir. Zira onun ifadesiyle, memleket bu sebeple ayaklar altında çığnetilemezdi⁸. Fakat asıl yığınağın burada

⁷ Bu Yaver, Paşanın daha sonra Sultan Vahdettin'e baş mâbeynci olan Yaver Paşa olmadığını hatırlatmaktadır.

Bk. Ahmet İzzet Paşa, *Aynı tefrika*, Akşam, 26 Mayıs 1928, Sy. 3456.

⁸ Ahmet İzzet Paşa, *Aynı tefrika*, Akşam, 27 Mayıs 1928, Sy. 3457.

yapılmasının diğer sebebi de, muhtemel bir arazi kaybı ile ilgilidir. Meselâ, Goltz Paşa'nın düşüncesine göre, düşman Trakya harekât alanına az kuvvet bırakarak, büyük kısmıyla Makedonya'ya taarruz eder ve istediği bazı önemli noktaları ele geçirirse, bu takdirde, Teselya Harbi'nde olduğu gibi, büyük devletlerden bir veya birkaçının tavassutlarıyla mütareke yapılabilir ve zapt olunan yerler bir olupbitti ile alınmıştır diye, düşmana terk edilebilirdi.

İşte böyle bir ihtimale karşı plan, Osmanlı Devleti'nin, birinci ve ikinci ordularını toplayıp, vakit kaybetmeden derhal taarruza geçerek, mütareke yapmadan önce Bulgaristan arazisine girmiş olması fikrine dayanmakta idi. Ahmet İzzet Paşa'ya göre, eğer düşman büyük kısmıyla, onun tahmin ettiği gibi, Trakya harekât alanında süratle tahkimat yapar ve dağılmaksızın asıl kuvvetleriyle Tunca'nın doğusundan ilerlerse Osmanlı süvarisinin üstünlüğü sebebiyle, bu harekât zamanında fark edilirdi. Bunun üzerine, Havza-Hasköy dolaylarındaki kuvvetleri Alpullu-Babaeski civarına, Dimetoka kuvvetlerini de Ergene'nin güneyinden Hayrabolu deresinin gerisine çekerek, kesin sonuçlu bir muharebeye karar verilmiştir. Fakat sonradan yapılan keşifler neticesinde, bu mevzi yerine Lüleburgaz vadisinin gerisine çekilmek daha uygun görülmüştür. Böylece, tahkimat için biraz daha zaman kazanılacağı gibi, bu mevzi de, Alpullu mevziinden daha sağlam bulunmuş ve kesin çarpışmada, Edirne, muhasara kuvvetlerinin katılmasını daha çok güçleştirmiş olacağı düşünülmüştür.

İzzet Paşa'nın, kendisinin de ifade ettiği üzere planlarında ilk olarak epeyce arazinin düşman işgaline terk edilmesi gibi bir mahzur göze çarpmaktadır. Fakat bu ülkenin coğrafî konumu, arazinin genişliğine oranla nüfusun azlığı ve yollardaki nakliye araçlarının seyrekliği gibi sebeplerden dolayı, acı bir zaruret hükmündedir. Düşman bizden önce seferber olur ve kuvvetlerini sınırda toplayıp yığılabildi. Öyleyse bir karış arazi vermemek için seferberliğini tamamlayamayan birkaç kolordu ile fedakârca bir mukavemette bulunur, hele saldırıya da cesaret edilirse kısım kısım olarak ordunun dağılmasına meydana verirdi. Bu suretle topraklarımız kısmen değil, bütünüyle ayaklar altında çiğnetilir, fazla olarak birçok ağır şartlara da boyun eğmeye mecbur olurduk. İşte İzzet Paşa, bu gerçekleri ileri sürerek umumî efkârı böyle bir kötü başlangıca, yani geri çekilme

savaşına alıştırmaya çalıştı. Ahmet İzzet Paşa'ya göre, "Savaş, milletlerin hayatında bir bunalımdır, vatanın bedenine ansızın bulaşmış bir hastalıktır. Sevdiğiniz bir hastayı tedavi için doktorlar, bazı acı ilâçlar kullanılmasına, can yakıcı ve usandırıcı tedavi tarzına gerek duyabilirler.

Eğer şefkat şevkiyle uygunluk göstermez, sevgili hastanızın bir süre için biraz daha fazla acı çekmesine razı olmazsanız, ölümüne sebep olursunuz. Bunun gibi savaş hastalığı da birtakım acı vasıtaların seçilmesiyle tedavi olunur. Bunlara razı olmak gerekir. Savaşta asıl olan galibiyettir. Dolayısıyla hep bu düşünceye hizmet edilir. Arazi terki gibi şeyler, asıl amacı elde etmeye hizmet eden ayrıntılardır. Sonunda bir kumandan gerektiği takdirde bir miktar araziyi boş bırakır, terk ederse böyle bir kumandanın güvensiz bir kimse olduğu düşünülmemelidir"⁹.

İkinci proje Sırbistan'a ve Karadağ'a karşı yapılacak savaşa aitti. Sırbistan'a karşı da gerek üçüncü ordu, gerekse Trakya ve İstanbul'daki ordulardan alınacak kuvvetlerle teşkil edilecek üçer fırkalı üç kolordudan oluşan bir birinci hat ordusunun Üsküp - Komanova ile Piriştine - Geylan muntıklarında toplanması teklif olunmaktaydı.

Karadağ'a karşı da İşkodra ile Berane ve İpek taraflarında iki kolordu toplamak ve İşkodra'yı savunma durumuna koymak, fakat Sırp ve Karadağlıların ortak hücumlarıyla tehlike içine düşmemek için Yenipazar sancağındaki askerî mevkiileri terk etmek hususu düşünülmüştü¹⁰. İşkodra'nın tahkimi için keşifler yaptırılmış ve daha Yemen'e hareketinden önce inşaata başlamak için ilgili makamlardan izin ve kredi sağlanmıştı¹¹.

2) 4 Numaralı Harekât Plânı ¹².

Yunanistan hariç, diğer Balkan devletleriyle bir harp meydana geldiği takdirde, düşmanların hareket tarzlarına göre, üç ihtimal üzerinde durulmuştur.

⁹ Ahmet İzzet Paşa, 126

¹⁰ Ahmet İzzet Paşa, 122

¹¹ Ahmet İzzet Paşa, 123

¹² Ibid

1) Müttefik devletlerin zapt edecekleri toprakların bölünmesi konusunda, önceden anlaşmış olmaları ve harp sırasında siyasî düşünceleri bir tarafa bırakarak, yalnız zaferin kazanılmasına gayret etmeleri kuvvetle muhtemel olduğundan, bu takdirde Bulgarlar'ın bütün kuvvetlerini Trakya harekât alanına yığarak, İstanbul'a yürümeleri,

2) Harp kabiliyetleri farklı olmakla birlikte, Osmanlı Devleti'nin Makedonya'daki 300 tabur piyade ve o nispette topçuyu seferber edebilmesine karşılık, Sırbistan ve Karadağ, ancak 200 tabur ve bununla orantılı olarak topçu çıkarabileceklerine göre, taarruzî bir harpte başarılı olmaları şüphelidir. Bu sebeple, Bulgarlar'ın üç tümen ile Makedonya'daki istilâ harbine katılmaları,

3) Makedonya'nın üstün kuvvetlerle istilâsı tamamlandıktan sonra, beraberce İstanbul'a taarruz etmek üzere Bulgarlar'ın ilk önce Trakya sınırında savunmada kalarak kuvvetlerinin üçte birini Trakya'ya ve üçte ikisini Makedonya'ya yığmaları halindedir¹³.

Bu üç ihtimale göre de, Osmanlı askerinin Trakya ve Makedonya'yı tahkiminde ve kuvvetli ihtimal olarak da birinci şıkkın göz önüne alınması gerekmektedir. Bu takdirde artık Edirne-Kırklareli arasından veya diğer yönlerden karşı taarruz yapılmasında başarı ihtimali kalmadığından, ileriye, Meriç ve Tunca'nın her iki tarafında, Kırklareli-Edirne hattının ilerisine süvari ve bunun arkasında kuvvetli artçılar bırakarak ordunun Lüleburgaz mevziinin daha gerisinde toplanması tavsiye edilmektedir¹⁴. Doğu harekât sahasında kesin bir sonuç alınıncaya kadar, Arnavutluk'ta mukavemetin uzaması ve düşmanla teması daima muhafaza ederek, doğu ordusunun taarruza geçmesi üzerine, düşmanların Makedonya'dan Bulgaristan'a asker şevkine kalkışmaları halinde şiddetle taarruz ve takibe girişilmesi tasavvur ve teklif edilmiştir.

¹³ Ahmet İzzet Paşa, 123

¹⁴ Ahmet İzzet Paşa, *ayını tefrika*, Akşam, 28 Mayıs 1928, Sy. 3458.

3) 5 Numaralı Harekât Plânu ¹⁵.

Balkan Harbi'ndeki duruma en uygun olan bu proje Yunanistan'ın da harbe girmesiyle, bütün Balkan devletlerinin taarruzuna karşı, yapılacak bir harp ihtimalîne göre hazırlanmıştır ve bu takdirde batı harp sahasında, düşman tarafına 80 tabur asker ve 200 top daha ilâve edilmesi düşünülmüştür. Halbuki İzmir'den gelecek bir redif kolordusu ile Suriye'den gönderilecek nizamiye redif kuvvetleri, kara yolu ile sevk edilemeyeceğinden, Osmanlı kuvvetlerinden 67 tabur asker ve 90 top azaltılacak, Rumeli'deki nizamiye kıtaları takviye kuvveti alamayacaktı¹⁶.

Şu halde Bulgarlar'ın bütün kuvvetleriyle İstanbul üzerine yürümelerinde şüphe olmayıp, mütteliklerden yardım almaları bile, kuvvetle muhtemeldi. Bu sebeple 4. projede tasavvur edildiği üzere, Saray-Çorlu-Tekir-dağ hattına çekilmek, artık Makedonya'ya şevki mümkün olamayacak olan İzmir redifleriyle, yardımcı kuvvetleri Suriye'den talimli askeri ve denize istinad edemeyecek olan Kırcaali kuvvetini buraya çekmek ve bir savunma muharebesiyle üstünlük sağlandıktan ve yeterli miktarda kuvvet yığıldıktan sonra taarruza kalkışmak tavsiye olunuyordu.

Planlarda, müfrezeler, müstahkem mevkilerin muhafızlarını teşkil edecek kuvvetlerin sayı ve numaraları, seferber edilecek redif kıtaları ve komutanlarının isimleri tümüyle tayin edilmişti. Ayrıca toplanma cetvelleriyle kıtaların sevk cetvelleri, toplanma esnasında iaşe şekilleri ve daha başka bir hayli ayrıntıları içine alan lâyhalar üçüncü şube tarafından hazırlanmıştı. Özet olarak, ordunun Arnavutluğa sığınmaya mecbur olacağı ihtimaline karşı o bölgede silâhlar ve erzak depolarının yerleri de belirlenmiş, hatta buralara derhal yeterli erzak toplanması ve hemen yerine yenisi konulmak üzere bir miktarının harcanması suretiyle bozulmaktan korunması hususu teklif edilmişti¹⁷.

¹⁵ Ibid

¹⁶ Ahmet İzzet Paşa, 124-125

¹⁷ Ahmet İzzet Paşa, 125

Balkan Harbi'ne dair yazılan Türkçe eserlerde, harp plânlarına ait tahminler için, hatıratın Almanca tercümesinde¹⁸ mevcut olmayan açıklamaları vermeye ihtiyaç duyan Ahmet İzzet Paşa, bu eserlerde yayımlanan plânları tetkik ettiğinde, Balkan Harbi'nden önce hazırlamış olduğu harp lâyhalarının kendisinin Yemen'de iken Erkân-ı Harbiye-i Umumîye Dairesince değişikliğe uğratılmış olduğunu belirtmektedir¹⁹. Harp harekâtı lâyhalarının, yığınak ve seferberlik konularının her sene gözden geçirilip değiştirilmesi ve ıslahı, esasen Erkân-ı Harbiye Dairesi'nin bilinen görevlerindedir. Bu plân, daha ayrıntılı ve âdetâ 4. plânın bir zeyli kabilinden olup bununla, batı ordusu başkumandanlığına büyük bir serbestiyet verilmekteydi. Gerçekte, daha ortada hiç bir şey yokken bir ihtimal ve faraziye üzerine, İstanbul'da hazırlanan bir plân ile Makedonya'da ayrı ve müstakil olarak hareket edecek bir kumandanın elini-kolunu bağlamak doğru olmayacağından, batı harekât sahası için sadece herkesin uygun gördüğü fikirlerle yetinmek mecburiyeti söz konusuydu.

Ahmet İzzet Paşa, Yemen'den döndüğü gün, Erkân-ı Harbiye Dairesi'ne giderek, plânların saklı bulunduğu kasayı kontrol etmiştir. Sonuçta, 5 nolu harekât plânı ile beraber, Yunanlılar'ın müttefikler safına katılmasına meydan verecek muamelelerden sakınılması ve dört seneye kadar bir genel harp ihtimaline karşı ordunun hazırlanması lüzumuna dair sadâret makamına takdim etmiş olduğu iki lâyiha müsveddeleri ile bu son lâyihaya takdir ve teşekkürü ifade eden karşılık yazısının yerlerinde olduğunu görmüştür. Fakat sonradan, Harp Divanı'nca aranıldığı zaman bu üç vesikanın yerinde olmadığı tespit edilmiştir²⁰. Ahmet İzzet Paşa, bu durumu, mezkûr belgeleri bulup, geniş nefes aldığını gören muhaliflerinin, kendisini, bir savunma silahından mahrum etmek için bu belgeleri yok etmiş olabilecekleri şeklinde değerlendirmektedir.

¹⁸ Karl Klinghard, Die Denkvürdigkeiten des Marschalls des Ahmet İzzet Pascha, Leipzig 1927.

¹⁹ Ahmet İzzet Paşa, aynı tefrika, Akşam, 29 Mayıs 1928, Sy. 3459.

²⁰ Ahmet İzzet Paşa, dört sene zarfında Cihan Harbi ihtimaline karşı ordunun hazırlanması lüzumu hakkındaki tavsiyesinin haftası haftasına tahakkuk etmesinin garip bir tesadüf olduğunu belirtmektedir, bk. *aynı tefrika*.

Nâzım Paşa'nın, bir dereceye kadar çekilme harbini öngören 4. ve 5. projelerin birinci kısımlarını Doğu Ordusu Kumandanlığı'na verdirmemiş olduğu sağlam bir rivayettir. Buna göre, Erkân-ı Harbiye, Ahmet İzzet Paşa'nın 5 numaralı sefer plânının batı cephesine ait ikinci kısmın yeteri kadar açık görmemiş ve çeşitli plânları karıştırmak suretiyle, ayrıca bir plân tertip etmiştir. Batı cephesindeki hareket tarzına dair esas fikir, imkân olduğu takdirde iç hatlar kullanmak suretiyle düşman ordularının ayrı yok edilmesine çalışmak ve buna imkân görülmezse orduyu tehlikeye koymadan Pirlepe-Manastır dolayına ve nihayet Arnavutluk'a çekerek doğu cephesinde sonuç alınuncaya kadar gerilla savaşı ile vakit kazanmak fikri de Ahmet İzzet Paşa'nındır. Yalnız Bulgarlarla harp ihtimaline göre düzenlemiş olduğu birinci plân ise, bütün Balkan ittifak devletleriyle yapılacak bir harbe tatbik olunamazdı²¹.

Bulgarların Balkan Harbi'nde yavaş hareket etmeleri, kuvvet bakımından zayıf olmalarından ileri geliyordu. Bu durum karşısında kendilerine önem verilmeyip, asıl taarruzun Sırp'larda yönelik olması tabii idi. Üstelik Yunanlılar harbe girmeseydi, o zaman taarruz hedefi Bulgar ordusu olurdu. Böylece Selanik ve Makedonya'nın en zengin ve meskûn yerleri, Bulgarların istilâsından korunabilirdi.

Ahmet İzzet Paşa, Rumeli'de, birinci derecede karadan ve denizden Selanik'in, ikinci derecede İşkodra ile Yanya'nın tahkimini teklif etmiştir²². Selanik, harbin başında bir dereceye kadar ordu için bir hareket üssü ve daha sonra Mesta ve Struma taraflarında Bulgarlara karşı bırakılacak müfrezelere ve Yunanlıların da harbe katılması takdirinde onların önünden gelecek kuvvetlere gereğinde sığınılacak ve geri çekilinecek yer olacaktı. Fakat onun düşündüğü ve Selanik civarının ihtiyaç duyduğu geniş, büyük ve uzun müddet muhasaraya dayanıklı bir müstahkem ordugâh, çok büyük bir masrafla meydana geleceğinden, bunun inşası ertesi seneye bırakılmıştır. İzzet Paşa'ya göre, eğer doğu ve batıdaki Osmanlı orduları harbin başında yenilgiye uğramamış olsalardı, bu iki kale kendilerinden beklenen görevi en iyi şekilde yapmış sayılacaklardı. Bu üç nokta hakkında Goltz Paşa ile Ahmet

²¹ Ahmet İzzet Paşa, *aynı tefrika*, Akşam, 30 Mayıs 1928, Sy. 3460.

²² Ahmet İzzet Paşa, *aynı tefrika*, Akşam, 3 Haziran 1928, Sy. 3461.

İzzet Paşa arasında tam bir fikrî ahenk hâsıl olmuştur²³. Buna mukabil, Goltz Paşa, Üsküp'ün tahkimini de gerekli görürken, İzzet Paşa ise, çok geniş olan Bulgar-Sırp sınırı üzerinde, böyle kendi basma bulunan bir kalenin mevcut olmasına bir mana verememiştir. Zira daha sınır boylarındaki Osmanlı seyyar kuvvetlerini üzerine çekerek, muhasaraya düşürecek büyük kalelerin, faydadan çok zararı vardır. Bununla beraber, İzzet Paşa, sonradan inceleme ve malî imkân hâsıl oluncaya kadar Goltz Paşa'nın Üsküp'ü tahkim hususundaki fikrine katılmıştır. Kendisi gerek bu havalide, gerekse Anadolu'da bu türlü incelemeleri şahsen yapmak istemişse de, Arnavutluk ve Arabistan'da meydana gelen ayaklanmalar yüzünden bu incelemeyi 1911 senesine ertelemiş, fakat daha sonra Yemen'e gitmesi, buna da engel olmuştur²⁴.

Buraya kadar verdiğimiz harp plânları ve daha önce bahsi geçen yeni ordu teşkilâtı hakkında olumlu, olumsuz çok şeylerin söylendiği bir gerçektir. Fakat bütün bu işleri başarmak, hiç de kolay değildi. Ordunun beyni mahiyetindeki Erkân-ı Harbiye Dairesinin mefluç ve düzensiz hali, onun, talim ve terbiyesinin ihmal edilerek, en vazgeçilmez ihtiyaçlarından mahrum kalmasına sebep olmuştur. O dönemlerde, bu noksanları tamamlamak, ihtiyaçları gidermek, konuya vâkıf olanlara imkân vermek, çok büyük gayretler ve hatta yüksek bir cesaret gerektiriyordu. Çünkü daha II. Meşrutiyetin başlangıcında, memleketin birçok yerinde süre gelen parti mücadeleleri ve anlaşmazlıklardan doğan huzursuzluk, 31 Mart Hâdisesi, Arnavutluk ve Yemenideki isyanlar, Trablusgarp ve Balkan savaşları gibi, hükümetin varlığını sarsacak meselelerin devam etmesi, yenilik, düzenleme ve teşkilât yolundaki teşebbüsleri, önemli ölçüde engellenmiştir.

1910 senesi sonlarında Ahmet İzzet Paşa, ikinci ordu kumandanı Abdullah ve üçüncü ordu kumandanı Hadi Paşa ile kurmay başkanlarını Erkân-ı Harbiye-i Umumîye Dairesine çağırmıştır. Daha sonra 1. ordu kumandanı Zeki Paşa ile kurmay başkanı Albay Halil Bey

²³ Bu hususta Genel Kurmay Başkanlığı'nın söz konusu eserinde sadeleştirmede hatalar yapıldığı için, yanlış yorumlar ortaya çıkmaktadır. Bk. Genel Kurmay Başkanlığı, *Balkan Harbi, I*, Ankara 1970, 225.

²⁴ Ahmet İzzet Paşa, aynı tefrika, Akşam, 3 Haziran 1928, Sy. 3461; Mahmut Kemal İnal, *Osmanlı Devrinde Son Sadrâzamlar*, İstanbul 1953, s. 2021-2023.

de bu toplantıya katılmıştır. Bu toplantıda İzzet Paşa, hazırlanmış olduğu harp plânlarının ne şekilde uygulanacağını göstererek, geniş açıklamalarda bulunmuştur. Numara sırasıyla bunları gösterdikten sonra, dört Balkan devletinin birlikte Osmanlı Devletine karşı harbe girme ihtimaline göre hazırlanan 5 numaralı plâna gelindiğinde, Albay Halil Bey, elinde olmayarak, “Aman Paşam! Allah bizleri bu plânının tatbikatından korur inşallah, bunun da kasadan çıkmasına mahal ve gerek kalmaz !” demekten kendini alamamıştır. Bu sözler İzzet Paşa'nın hoşuna gitmemiş olsa da, haklı bulmuş olacak ki, herhangi bir karşılık vermemiştir²⁵.

Gerçekten bu plânlar, derin bir bilginin mahsulü olup, her ihtimal göz önüne alınarak, bir satranç oyunu inceliğinde hazırlanmıştır. Ne çare ki, bunların tatbiki ancak, talim ve terbiyesi yerinde, ihtiyaçları karşılanmış ve tekmil bir ordunun mevcudiyetine bağlıydı. Halbuki o tarihlerdeki Osmanlı Ordusu bu özellikleri taşımaktan çok uzakta bulunuyordu. Nitekim Balkan Harbi'nde bu gerçek, çok açık bir şekilde ortaya çıkacaktır. Bu yüzden İzzet Paşa, “eskiden yapılmış güzel işleri de bozdu” düşüncesiyle bir hayli hücum ve tenkide uğramıştır. Ancak, ordunun teşkilâtını ihtiyaca göre yenileme yolunda, onun vaktiyle sarf ettiği çalışmaların neticesi, Osmanlı Ordusunun I. Dünya Harbinde kazandığı başarılarla görülecektir²⁶.

Balkan Harbi Üzerine Bazı Tenkidler

Balkan Harbi'nde kazanılan bazı başarılar hariç, Türk ordularını felaketten felakete sürükleyen sebepler, iyice değerlendirildiği takdirde, zamanın hükümetlerini ve Başkumandan vekili Nazım Paşa'yı bazı noktalarda bir dereceye kadar hak vermek mümkünse de, ülkenin sorumluluğunu üzerine almış olan devlet adamlarının ve devletin içerde ve dışarıda onunu temsil eden ordusunun başında bulunan komutanların bu denli büyük hatalara düşmeleri de kendilerinden beklenen görev anlayışı ile asla bağdaştırılmaz. Esasen daha Balkan Harbi başlamadan önce Sait Paşa sadrâzam, Mahmut Şevket Paşa da Harbiye Nazırı iken Rumeli'de bulunan ikmal askeri, askere

²⁵ Mahmut Kemal İnal, Osmanlı Devrinde Son Sadrâzamlar, İstanbul 1953, s. 2022.

²⁶ Mahmut Kemal İnal, aynı eser, s. 2023.

alınmalarından yedi ay sonra terhis edilmişlerdi²⁷. Daha sonra Gazi Ahmet Muhtar Paşa'nın sadareti zamanında da, birçok redif askerinin hükümete müracaatları sonunda bunlar da yine terhise tâbi tutulmuşlardı. Bu ise, Balkan Harbi öncesinde bu tarz hareketlerin orduda âdeta bir gelenek haline gelmiş olduğunu göstermektedir. Ordunun disiplininin bozulduğu ve onu bu hale getiren sorumluların görevlerini yapmadıkları, hükümeti yeterince aydınlatmadıkları anlaşılmaktadır. Ayrıca Devlet, Balkan ittifakını zamanında sezmiş veya önleyebilmiş olsaydı, eğitilmiş askerin Balkan harbinin patlak vereceği bir zamanda terhisine müsaade etmez, bölgedeki durum ne kadar nazik ve buhranlı olsa da buna karşı başka çareler düşünebilirdi. Nitekim Ahmet İzzet Paşa da, bir Makedonya muhtariyetinin ve Osmanlı Devleti'nin de dâhil olacağı bir Balkan birliğinin zamanında gerçekleştirilebilmesiyle böyle bir harbin önüne geçilebileceğini, esas itibariyle Sultan II. Abdülhamid'in de biraz geç de olsa bunu anlamış olduğunu ileri sürmektedir²⁸.

İzzet Paşa, Balkan yenilgisinden İttihat ve Terakki Hükümetini sorumlu tutarak, şöyle diyordu. "Bu noktada Balkan devletleri, gizli ve açık hazırlıklar yaparken biz, nereye yükleneceği bilinmeyen bir iyimserlikle silah altındaki redif taburlarını ve nizamiye taburlarındaki iki yıllık eski erleri terhis ettik. Fakat birkaç gün sonra bu hatayı anlamış gibi olsak da, Rumeli'deki ikinci sınıf rediflerini sözde manevra için silâh altına almaya kalkışarak ikinci bir hataya düşmüş olduk. Çünkü bu teşebbüs komşu devletler tarafından bahane kabul edilerek 17/30 Eylülde seferberlik ilân edilmiş ve buna bir gün sonra biz de karşılık vermek zorunda kalmıştık"²⁹.

Bu hususta yapılan bir başka tenkit de, seferberlik ilânından sonra dahi ordunun yapacağı harekât için doğru dürüst bir plânının olmadığı ileri sürülmektedir. Bunun sebebi de. Padişah'ın başkâtibi Ali Fuat Bey'in Harbiye Nazırı Nazım Paşa'ya, harp planlarının hazır olup olmadığı şeklinde bir sorusuna Paşanın, "Mahmut Şevket Paşa zamanında bir takım planlar yapılmış, getirip tetkik edeceğim"³⁰ diye

²⁷ Genel Kurmay Başkanlığı, aynı eser, s. 487.

²⁸ Ahmet İzzet Paşa, *aynı tefrika*, Akşam, 19 Mayıs 1928, Sy. 3449.

²⁹ Ahmet İzzet Paşa, 119

³⁰ Ali Fuat Türkgeldi, *Görüp İşittiklerim*, Ankara 1987, s. 60.

cevap vermesine bağlanmaktadır³¹. Böyle bir kanaate varmak, bizce doğru değildir. Üstelik bu düşüncesine mesned olan kaynakların yeterli olduğu da söylenemez. Çünkü savaştan çok önce yapılan bu seferberlik plânlarının altında imzası olan, o dönemin Erkân-ı Harbiyye-i Umumîye Reisi Ahmet İzzet Paşa'nın hatıratına³², bu konudaki görüşlerine ve "ATASE" arşivinde bulunan planlarla ilgili vesikalara bakılmadığı anlaşılmaktadır. Hatta Nazım Paşa'nın Ali Fuat (Türkgeldi) Bey'e, "Mahmut Şevket Paşa zamanında bir takım planlar yapılmış, getirtip tetkik edeceğim"³³ demesi, Nazım Paşa'nın Erkân-ı Harbiye Dairesi'nin kasasında saklı bulunan harp planlarını tetkik etmediği, bilahare bu planların değişikliğe uğratıldığı hakkında İzzet Paşa'nın bu husustaki kanaatini kuvvetlendirmektedir³⁴.

Bunun yanı sıra, Balkan Harbi'nin başladığı bir sırada, ordunun başı sayılan Erkân-ı Harbiye Reisi Ahmet İzzet Paşa'nın İstanbul'da değil de, Yemen'de görevli olarak bulunması hayli yadırganmıştır³⁵. Kanaatimize göre durum çok farklı boyutlardadır. Çünkü o dönemde, Erkân-ı Harbiye Riyaseti, Harbiye Nezareti bünyesinde bir daire olduğundan büyük bir etkinliğe sahip değildi. Hatta İzzet Paşa'nın Erkân-ı Harbiye Reisliği döneminde politik çekişmelerin doruk noktasına ulaştığı bir sırada, Harbiye Nezaretinin haset ve baskısına rağmen büyük işler başardığı herkesçe bilinen ve takdir edilen bir gerçektir. Mahmut Şevket Paşa ile aralarında zaten var olan görüş ayrılıkları ve müdahaleleri artarak devam ettiğinden, İzzet Paşa'nın bir müddet İstanbul'dan ve görevinden uzaklaştırılması yönüne gidilmiş, yani resmen Yemen Kuvâ-yı Umumîye kumandanlığına tâyin edilmiştir³⁶. Bu sebeple Harbiye Nezaretinin emri altında Erkân-ı Harbiye Reisi sıfatıyla bir "memur" olan Ahmet İzzet Paşa'nın İstanbul'da kalmak veya Yemen'e gitmek hususunda tek başına karar alması mümkün olamazdı. Ayrıca İstanbul'da giderek yoğunlaşan hizipleşme, politik çekişme ve baskılardan bunalan İzzet Paşa, Erkân-ı Harbiye Reisliği üzerinde kalmak şartıyla, bir başka meseleyi çözmek

³¹ Rifat Uçarol, *Gazi Ahmet Muhtar Paşa*, İstanbul 1989, s. 393.

³² Ahmet İzzet Paşa, *aynı tefrika*, Akşam, 12 Nisan-7 Haziran 1928.

³³ Ali Fuat Türkgeldi, *aynı eser*, s. 60.

³⁴ Ahmet İzzet Paşa, *aynı tefrika*, Akşam, 29 Mayıs 1928, Sy. 3459.

³⁵ Uçarol, 394.

³⁶ BOA, *B.E.O, İİS*, nr. 289269.

üzere Yemen'e isteyerek gitmiştir. Üstelik hareketinden önce 2. ve 3. ordu kumandanları ile ordu kurmay başkanlarını Erkân-ı Harbiye-i Umumîye Dairesine çağırarak, Balkan Devletlerinin muhtemel bir saldırısına karşı hazırlanmış olduğu seferberlik planlarını tek tek izah ederek, kasaya koydurmuştu³⁷. Bütün bunların yanı sıra, Balkan Harbi'nde orduların harekâtı açısından da alınması gereken dersler vardır. Öncelikle belirtmek gerekir ki, 1909 yılında kararlaştırılmış olan yeni ordu teşkilatının ancak 1911 yılında uygulanmasına başlanması ve bu yeni teşkilat henüz tamamlanmadan Balkan Harbime girilmesi orduyu en zayıf durumunda yakalamıştır. Balkan Harbimdeki idaresizliğe bir misal olarak, seferberlik takdirinde derhal uygulanacak tafsilatlı, mükemmel bir "iaşe ve levazım" planı da hazırlanarak kasaya koymuştu. İttihat ve Terakki Partisi yeniden iktidara gelince, işten uzaklaştırılmış eski uzman subaylar ve Levazım Reisi İsmail Hakkı Paşa tekrar yerlerini aldıkları vakit, kasayı açtıkları zaman bu planlara hiç el sürülmemiş olduğunu derin bir hayret ve esefle görmüşlerdi³⁸. Gerçekten de Birinci Çatalca Muharebesi'ne kadar ordunun iaşesi çok kötü durumda idi. Ahmet İzzet Paşanın Başkumandanlık vekâletine getirilmesiyle birlikte mütareke devresi ve İkinci Çatalca muharebelerinde birliklerin iaşe durumu oldukça düzeldi. Taburdan itibaren bütün birliklerin ağırlıkları tek tek elden geçirilerek işe yarar bir hale sokuldu³⁹. Yine Ahmet İzzet Paşanın moral ve eğitime büyük önem vermesiyle, asker bu safhada elindeki silahı daha iyi kullanmaya başlamış, âdeta attığını vurmaya başlamıştı. Bu durum tabiatıyla ordunun moralini fevkalade yükseltmiştir. Kendine güvenini yeniden kazanan askerin İkinci Çatalca muharebesinde ve özellikle Şarköy çıkarmasında birçok yüksek rütbeli

³⁷ Mahmut Kemal İnal, *aynı eser*, s. 2022.

Mahmut Muhtar Paşa ise, Nazım Paşa'nın, İzzet Paşa tarafından hazırlanan planlara bir kere bile bakmadığını söylemekte, hatta İzzet Paşa'yı doğrularak, "Çok iyi düşünülerek hareket edilse ve Ergene gerisinde savunmada kalınsa idi, belki yenilginin önü alınabilirdi. Harbiye Nazırı ve Başkumandan Vekili Nazım Paşa, düşüncelerine ve kararlarına ait hiç bir konuya girmemeyi ve harp harekâtı hakkında daima susmayı huy edinmişti. Diğer kabine üyeleri de bu hususta bilgisizdi." demektedir, bk. Mahmut Muhtar Paşa, *Balkan Harbi*, (Haz. M. Ziyaettin Engin), İstanbul 1979, s. 194; Süleyman Kani Ertem, *Meşrutiyette Saray ve Bâbîâli*, Akşam, 12 Eylül 1939, Sy. 7505.

³⁸ Hüseyin Cahit Yalçın, *Talat Paşa*, İstanbul 1943. s. 32, 33; Süleyman Kani Ertem, *aynı eser*, Akşam, 16 Eylül 1949, sy. 7509

³⁹ Geniş bilgi için bk. Genel Kurmay Başkanlığı, *aynı eser*, s. 468-474.

kumandanı en sıkışık anlarında yanı başında görmesi, morali üzerinde çok olumlu etki yapmıştır⁴⁰. İşte Ahmet İzzet Paşa, ordunun durumunu çok iyi takdir ederek, Çatalca hattında muazzam bir tahkimat yapmış, askerliğin icabı olan bütün tedbirleri alarak Kırklareli ve Edirne'yi bu surette kurtarmıştır.

SONUÇ

Savaşla ilgili olaylara bakılırsa ilk bakışta görülen, düşmanın hareket şekli Paşa'nın dört ve beş numaralı projelerdeki varsayımlarıyla örtüşmektedir. Gerçekten de Bulgarlar'ın bütün kuvvetleriyle Trakya'dan ve bu kuvvetin büyük kısmıyla kuzeyden saldırdıklarını biliyoruz. Fakat buna rağmen Başkumandanlık Vekâleti, görevli olan Genelkurmay Başkanlığının resmî plânı demek olan projeyi hükümden kaldırdı ve ısrarlı emirleriyle Doğu Ordusu Kumandanını 22 Ekim tarihinde Kırkkilise havalisinde dört kolordu, yani 70.000 tüfek mevcudunda 110 tabur piyade ve 264 toptan ibaret bir kuvvetle düşmanın büyük kısmına, yani en az 110.000 tüfek mevcudunda 116 tabur ve 288 sahra, 48 dağ ve 48 ağır ki toplam 384 toptan ibaret birinci ve ikinci ordularına taarruz zorunda bıraktı. Büyük bir istekle aç, yorgun bir hâlde ileriye saldırılan bu ordu, ihtimal daha düşmanın bütün kuvvetiyle temasa bile gelmeden iki gün içinde mağlup ve perişan oldu. Bununla birlikte geri çekilen askerimiz büyük bir zorlukla Lüleburgaz mevziinde toplanarak bir savunma savaşı verdi. Dolayısıyla, iki gün içinde ordumuz yenilerek ve toplarının büyük bölümünü bırakarak ancak Çatalca'da toplanabilecek şekilde panik hâlinde geri çekilmiş, daha doğrusu kaçmıştır⁴¹.

Sonuçta eğer Genelkurmay Başkanlığının projesi uygulama alanına konulup kesin çarpışma Ergene veya Çorlu suyu arkasında Saray-Çorlu ve Tekfurdağı mevzilerinde kabul olunsaydı, ilk çarpışma ancak 31 Ekimde meydana gelecekti. Bu tarihte bizim kuvvetimiz 100.000 silâhlı eri aşkın 150 taburla, 100'ü mantel olmak üzere 366 sahra ve bir hayli dağ topuyla 12 santimetrelik obüsten meydana gelecek, ondan başka cepheye gelen kuvvetlerin büyük kısmı dinlenmiş, mevzilerine yerleşmiş, iaşesi sağlanmış ve her bir kıta kendisine ayrılan

⁴⁰ Genel Kurmay Başkanlığı, *aynı eser*, s. 483

⁴¹ Ahmet İzzet Paşa, 127

mevziyi tahkim etmiş bulunacak ve düşmanın piyadesinden ise, seferin zorluklarından dolayı ihtimal beş-on bin er eksilmiş olacaktı⁴².

Eğer Genelkurmayın plânı uygulansa ve seferberliğe özen gösterilseydi, ordumuz Arnavutluğa bütün savaşlar sırasında Kosova ile İşkodra arasında bulunan Mahmut Hayret Paşa kuvvetiyle birlikte ki en azından 170.000 tüfek kuvvetinde 220 tabur ve 370 kadar topla girecek ve halkın desteğiyle yürütülen bir çete savaşıyla sonuna kadar Arnavutluğu savunabilecekti. İlk fırsatta da bir çıkış yaparak vatanın hepsini kurtarmaya ve geri almaya muktedir olacaktı. İşkodra'yı bütün savaş süresince on ay savunan kuvvetin büyük bölümü Arnavuttu. Yanya'da bile bir hayli Arnavut taburları Türk vatandaşlarıyla yan yana Osmanlı menfaati için çarpıştı. Sonunda bütün ordu yenilmiş ve perişan bir hâlde en ayrılıkçı sanılan Güney Arnavutluğa girdiği zaman kimse en küçük bir muhalefette bulunmadı⁴³.

Ahmet İzzet Paşa'ya göre Osmanlılık ve diyanet bütünlüğü düşüncesi, dış saldırılar sırasında daima ırk anlaşmazlıklarına üstün gelmiş ve her türlü eski olay ve etkileri unutturmuştur. Buna delil olarak da Yemen ve Dersim meselesini hatırlatarak şöyle demektedir: "Fakat bir karış toprağımızı çiğnetmek istemeyen sahte kabadayılardan boş tedbirleriyle önce ve sonra daha çok yerler çiğnedikten başka, büsbütün Osmanlı topluluğundan da ayrıldı; silâhlar ve savaş malzemelerimiz düşman eline geçti; birçok asker şehit ve esir, nice kadın ve çocuk şehvet ve zalimce şiddetlere oyuncak ve kurban oldu; milletin namusu ve devletin haysiyeti de heder edildi."⁴⁴

Bir de Arnavutluğa itimat etmeyen hükümetin, Arnavutları Sırp ve Yunanın istilâsına mukavemet için davet ettiler de red cevabı mı aldılar? Sorusunu yönelterek, durumun vahametine göre, böyle bir redde bile maruz kalınsa yol gösterme, ikna ve teşvik suretiyle ne yapıp yapıp Arnavutluğun güvendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Gerçekten de ordunun gücü düşmanlarınkinin yarısı civarında olup, savaş alanı ise doğu ve kuzeyinden tamamen, güneyinden kısmen düşman ülkeleriyle ve kısmen de yine düşman donanmasının hâkim olduğu denizle

⁴² Ahmet İzzet Paşa, 128

⁴³ Ahmet İzzet Paşa, 132

⁴⁴ Ahmet İzzet Paşa, 129

çevrili olduğu için, bu zayıf orduya yegâne sığınma yeri olarak batıdaki Arnavutluk kalmaktaydı⁴⁵.

Bütün bu kötülüklerin sebeplerini, çoğunluğa ve özellikle aydınlarımızın medenî cesaretlerinin noksanlığına ve belki de yokluğuna bağlayan İzzet Paşa, şöyle demektedir: “Harbiye Nazırı ve Başkumandan Vekilinin mutlak güç sahibi olduğu sanılıyor. Düşünce ve arzusu ise malum: Taarruz! Buna karşı çıkmaya cesaret edilmiyor, aksine uyulmadan fayda umuluyor. Körü körüne atıp tutmak, asıp kesmekten bağıra bağıra dem vuran iğrenç bir güruhun yaygaraları da seçkin erkân ve ümeramızın düşünce ve duygularına etkiden uzak kalmıyor. Müzakere ve istişare sırasındaysa kimse arkadaşından daha az cesur görünmek istemiyor. Masa başında gösterilen bu cesaretin, bu yalancı pehlivanlığın kendi hesaplarına değil, koca bir milletin zararına olduğu da insafla düşünülüyor; vicdan ve irfanın uyarı ve telkinlerine karşı isyan ediliyor, işte bizim geçmiş, bugün ve gelecekteki dertlerimizden bir büyüğü, belki en önemlisi bu ruh hâlidir. Yazıklar olsun bize!”⁴⁶

İzzet Paşa, savaş olayını “idare, uygulama ve hazırlık” olarak üç safhaya ayırmaktadır. Bunlardan yalnız birisinin kusuru veya yokluğu, başarısızlığı doğurmaya yeterliydi. Nâzım Paşa’nın taarruzdan başka bir şey düşünmediğinin altını çizen Ahmet İzzet Paşa, her insan gibi bir komutanın da istişareye ihtiyacı olduğunu; fakat sözü ayağa düşürecek tarzda olmaması gerektiğine işaret ederek şöyle devam etmektedir: “Komutan Kurmay Başkanıyla istişare eder. Gerekirse aydınlatmak için bir mütehassis da çağırır. Ayrıca güvendiği bir üçüncü kimseyle konuşur”⁴⁷.

Hazırlık konusunun tamamıyla sıfır olduğunu işaret eden İzzet Paşa, diğer bir sebebin de birçok düşünce sahibinin dünyanın durumuna, genel siyasete yeterince vâkıf olmadıklarının altını çizmektedir. O’na göre, iktidar sahiplerinin, Sultan Hamid’in saltanatını yıkabilmekten doğan sevinç ve gururla sarhoş olarak dünyayı önemsememeleri, dışarıdan gelen her türlü nasihat ve tehdidi blöf

⁴⁵ Ahmet İzzet Paşa, 135

⁴⁶ bid

⁴⁷ Ahmet İzzet Paşa, 134

olarak değerlendirdikleri halde, kendi blöflerimizle herkesin çekinip korkacağı inancına sahip olmalarıdır⁴⁸.

Dolayısıyla sorumluluğun düşünmeden ve sebepsiz olarak plânları hükümden kaldıranlara yüklenmesi gerekirdi. Eğer bugün ve gelecekte hataların tekrarlanmasına engel olunması için sorumlu aramak gerekliyse, Nâzım Paşa'nın adını söylemek kâfidir⁴⁹. Zira Nâzım Paşa, İzzet Paşa'nın Kurmay başkanlığı sırasında hazırladığı plânlara şöyle bir göz atmayı bile fazla ve gereksiz bularak Abdullah Paşa'yı asker henüz toplanmadan taarruza zorlamıştır.

İzzet Paşa'nın düşüncelerinin, bugün için de son derece önemli ve manidar olduğu açıktır. Nitekim aşağıdaki cümleleri gelecek nesiller için bir uyarı niteliği taşımaktadır. "Millet, olup biteni bütünüyle kendiliğinden anlayıp bilemezdi. Aydınlar halka yol gösterir ve uyarır. Fakat aydınlarımızın hepsi olmasa bile önemli bir kısmı, gayet ihtiraslı, dolayısıyla çevreye, zamana uyararak istifade emeliyle kuvvete boyun eğen, bir kısmı da gayet çekingen, zorbalara şerrinden kendini koruma duygusuyla hakikatten, yüz çevirip susmayı seçmektedir. Bu şekilde hakikatler gizleniyor, belki tahrif olunuyordu. Bu gibi şeyler sosyal yapımızın maddî ve ruhî noksanıdır ki, bütün hastalıklarımıza sebep olan da budur⁵⁰.

Bir de bu savaşta doğrudan doğruya etkisi görülmemişse de, gelecek için göz önünden uzak tutulmaması gereken bir büyük eksikimiz de, teknik ve ağır sanayideki nasipsizliğimizdir. Silah ve cephanesini dışarıdan tedarike mecbur olacak bir devlet, hiçbir zaman kendisini tehlikelerden korunmuş saymamalıdır⁵¹.

Neticede, Balkan Harbi'nde büyük bir yenilgiye uğrayan Osmanlı Devleti, Meriç nehrinin batısındaki bütün Rumeli'yi ve Ege adalarını kaybetti. Bu durum memleketi maddî ve manevî açıdan büyük kayıplara uğratarak, devletin geleceğini de olumsuz yönde etkiledi. Nihayet, bu harp, sadece savaşan devletleri değil, büyük devletleri de yakından ilgilendirmiş, çıkarları çatışan devletler, bu bunalım

⁴⁸ Ahmet İzzet Paşa, 169

⁴⁹ Ahmet İzzet Paşa, 172

⁵⁰ Ahmet İzzet Paşa, 172

⁵¹ Ahmet İzzet Paşa, 179

dolayısıyla bir defa daha karşı karşıya gelmişlerdir. Böylece Balkan Harbinde Osmanlı Devletinin yenilgisinden doğan sonuçlar Cihan Harbinin çıkmasına sebebiyet vermiştir.

Zaferlerle dolu Türk tarihi içinde, Balkan Harbi kadar acıklı, fakat bugünkü ve gelecek nesiller için bütün safhaları ile birlikte, çeşitli yönlerden ibret dersi veren bir harp yoktur. Ancak, bundan çıkarılması gereken en önemli ders, bu acı gerçeğin Türk devlet adamları ve ordu mensuplarınca lâıykıyla incelenmesi, öğrenilmesi ve ülkenin bu gibi felaketlere bir daha düşürülmemesidir.

KAYNAKÇA

AHMET İZZET PAŞA, (1992), Feryadım, I, Nehir Yay., İstanbul

AHMET İZZET PAŞA, (1928), "Harb-i Umumî'nin Vuku' ve Ziya'nda Mesuller ve Mesuliyetler", Akşam, 23 Mayıs Sy. 3455

AYIŞIĞI, Metin (1997), Mareşal Ahmet İzzet Paşa (Askerî ve Siyasî Hayatı), T.T.K. Yay., Ankara

ERTEM, Süleyman Kani (1939), Meşrutiyette Saray ve Bâbiâli, Akşam, 12 Eylül, Sy. 7505.

İNAL, Mahmut (1953), Kemal Osmanlı Devrinde Son Sadrâzamlar, İstanbul

KLİNGHARD, Karl (1927), Die Denkvürdigkeiten des Marschalls des Ahmet İzzet Pascha, Leipzig

MAHMUT MUHTAR PAŞA (1979), Balkan Harbi, (Haz. M. Ziyaettin Engin), İstanbul

TÜRKGELDİ, Ali Fuat (1987), Görüp İşittiklerim, Ankara

UÇAROL, Rifat (1989), Gazi Ahmet Muhtar Paşa, İstanbul

YALÇIN, Hüseyin Cahit (1943), Talat Paşa, İstanbul

ATASE Arşivi, A-1/15, kls. 122, D. 1/29, F. 1, 2/1-11, 22, 23, 2/4-10.

BOA, B.E.O, İİS, nr. 289269.